لەئاسۆی هونەری جیهانی دا

ریبێرا

نووسینی مێژوونووسی سۆڤیەتی: ت ث. کاپتێرێڤا
وەرگێڕانو ئامادەکردنی لە ڕووسی یەوە: محمد عارف

نیگارکێشی ئەسپانی مەزن: (خوو سێپی ریبێرا)، ١٥٩١ – ١٦٥٢، لە شاری خاتیڤ نزیك ڤالێنسی لە ئەسپانیادا لە دایكبووە. ریبێرا کە تەمەنی بوەتە بیست ساڵ، بەرەو ئیتالیا چووەو هەموو ژیانی خۆی لەوێ بەسەر بردوە.

هونەرمەندی لاو، لەسەرەتای ژیانیدا، بە دەستکورتیو هەژاری ژیاوە، هەر بەم جۆرەش گەشتی لە شارەکانی ئیتالیا کردوەو زۆر دڵسۆزانە هونەری نەمری ئەم وڵاتەی خوێندوە. ریبێرا زۆر ڕای لە نیگارەکانی (کاراڤاد چۆ) بووە. هونەرمەند لە ساڵی ١٦١٦دا لە شاری ناپۆلی جێ‌نشینبووەو هەمو ژیانی لەم شارە بردوەتە سەر. لەو کاتەدا ئەسپانی یەکان حوکمی ناپولیان کردوە.

ریبێرا کارێکی تەواوی لە زۆربەی هونەرمەندانی ئیتالی هاوچەرخی خۆی کردوە.. تەنانەت کاری لە رابەری قوتابخانە هونەریی یەکان، بە تایبەتی قوتابخانەی ئەکادیمی کردوە.

هونەری ریبیرا پایەو نرخێکی گەورەی بۆ ئەسپانیا هەبووە، پەیوەندی نزیكو بەهێزی هونەرمەند لەگەڵ ژیانو هونەری ئیتالیا، یارمەتی دەوڵەمەندکردنی ناوەڕۆكو ڕووخساری نیگارەکانی داوەو جۆرە هونەرێکی ئەوتۆی هێناوەتە کایەوە، کە بە داهێنانێکی ڕاستەقینەی دووبارە نەکراو ژمارد‌راوە.

چوارچیوەی جموجۆڵی هونەرمەند، چوارچیوەیەکی مەزنو فراوانبوە... ریبێرا تەنیا ڕووداوی ئاینی ڕەسم نەکردوە، بەڵکو سەرکەوتوانە چارەسەری ناوەڕۆکی میفۆلۆژیاو پۆرترێتو گرافیوری کردوەو یەکێك بوە لە هونەرمەندە گەورەکانی هونەری گرافیکی ئیتالی سەدەی حەڤدەهەم.

بێجگە لەمە، ریبێرا هونەرمەندی دەربڕینی ڕووداوی دراماتیکی وئازاری مرۆڤ بوە. لە قوتابخانەی هونەری (بارۆککۆ)دا، دەربڕینی ئازاردانی مرۆڤ، بە تایبەتی مروڤە ئاینی‌یەکان، دیاردەیەکی سەرنج ڕاکێش‌بوە. جۆری چارەسەرکردنی ڕووداوی تراژیدیو ئازاری مرۆڤ لە لایەن ریبیراوە لەبەر نەژادیو ڕەسەنی دەربڕینیان، لە چوارچیوەی ئاینی فراوانتربووەو مۆرکێکی مرۆڤایەتی قوولی هەڵگرتووەو بەم شێوەیە هونەرمەند داهێنەرانە شۆرە سواری زەمانی خۆی بووە لەو کاتەی زۆربەی هونەرمەنداتی‌تر هەمان ڕووداوو ناوەڕۆکیان بە شێوەی پۆزی شانۆییو نواندنو فۆرمالیزمی دەربڕیوە. سەرکەوتنی هونەرمەند لەم بوارەدا لە سەرەتای قۆناغەکانی بەرهەمی دا دەستی پی‌کردوەو باشترین نموونەی قسەکەمان نیگاری: (ئازاردانی سیباستیان)ە... ئەم نیگارە سەرکەوتوەی کە ئێستا مووزەخانەی (ئەرمیتاژ)ی لنینگرادی ڕازاندوەتەوە.

تابلۆی (ئازاردانی ڤارفۆلۆمیا)، مووزەخانەی (پرادۆ – مەدرید)، بەشێوەیەکی ڕۆن‌تر گیانی هونەرییو شێوازی هونەرمەندمان بۆ بەرچاو دەخات... دامەزراندنی هونەریی ئەم نیگارە، پایەی بەرزی هونەرمەندمان وەك هونەرمەندانی (دامەزراندنی هونەریی) بۆ ڕەچاو دەکات... لە ناوەندی نیگارەکە، ئازاردراو درووست‌کراوە. ستەمکارەکان بەنیازی هەڵواسینی دەیانەوی بەرزی بکەنەوەو بە هۆی کۆڵەگەیەك لە ئاسمان هەلیبواسن... جۆری دەربڕینی ئەندازەی لەشی ستەم لی‌کراو و چۆنیەتی دەربڕینی ئەناتۆمی واتە (تشریح)ی ماسولکەکانی.

بەکەسەر بیری بینەر بەرەو بەکار هێنانی مۆدێل دەدات. بەڵام هونەرمەندی ناوبراو زۆر لە سنووری مۆدێل دەرچووەو نیگارەکەی بەرەو ئاسۆیەکی هونەری فراوانتر بردوە، لێرەدا سیستێمی رەنگو بەکار هێنانی کەلەرێتی وەستانە. زۆر لە ئاستی هونەری نیگارەکەی بەرزکردوەتەوەو هەستێکی نەوزەوی تری بەخشیوەتە بینەران.

نیگارە میفۆلۆژیەکانی هونەرمەند بە توندی سەرنجی بینەر بۆ خۆیان رادەکێشن. بەشێکیان کراونەتە گرافیورو بە تەکنیکی گرافیکی و بە وردەکاریەکی سەرسورێنەر درووستکراون، لێرەدا ریبێرا توانیویەتی جیهانی مەتریالی دەربڕێ، ئەم شتەی پێچەوانەی نیگارە ئایینیەکانە، کە بەو پەری هەستی تەنکو ئاسمانیو پڕ سۆز دروستکراون. بەرچاوترین نیگاری میفۆلۆژی لەم زنجیرەیەدا تابلۆی: (ئەپەلۆنو مارس)ە، (بروکسل، مووزەخانەی هونەرە جوانەکان).

ریبێرا سوودی لە چیروکی فۆلکلۆریو میفۆلۆژی وەرگرتوەو بەشێکیانی کردوەتە نیگار، جوانترین تابلۆی ئەم زنجیرەیە نیگاری (ئینێسا)یە کە داستانی کیژۆڵەی لاوو جوانو نازدارێك دەگێرێتەوە کە بە رووتی فرێدراوەتە چۆلو بیابانێك. دامەزراندنی هونەری ئەم نیگارە لەسەر بنکەی (جولانەوەی ناوەوە، کە لە سووچێك دەست پیدەکاو بۆسووچی بەرامبەری دەروا)، دامەزراوە، (بە پێچەوانەی دامەزراندنی هونەری کە لە رێنیسانیدا باو بووە، واتە دامەزراندنی سێ گۆشە).

ریبێرا ئەم جۆرە دامەزراندنەی زۆر خۆشویستوەو بە ئارەزوویەکی تایبەتیەوە لە چەند نیگارێکیدا بەکاری هێناوە.

هونەرمەند دڵسۆزانە هەوڵی داوە هونەری میللی بەرەو ئاسۆیەکی فراوان بەرزبکاتەوە. بە تایبەتی لە گۆرەپانی پۆرترێتدا... خۆشەویستی هونەرمەند بۆ ئۆبرەزی نەتەوایەتی پاڵی پێوەناوە کە مرۆڤە ئایینیکان بە شێوەی ئۆبرەزی مرۆڤە هاودەمە چەوساوەو دەست بە ئەژنۆکان دەربڕێ. لێرەدا پێویستە ئەوە بچەسپێنین کە هونەرمەند سوودیکی زۆری لە مۆدێل وەرگرتوەو زۆر وەستایانە زانستی ئەناتۆمی (تشریح)و زانستی سەیرکردن (پەرسپەکتیف)ی بۆ مەبەستی هونەری خۆی بەکار هێناوە (چەند هونەرمەندانە جەستەی پڕ لە دەمارو ماسولکەی هەژارو ئازار دراوەکانی لە ژێر جلكو بەرگی دڕاو پینە هەڵوەشاوەکان رەسم کردوە) لەم بوارەدا پێویستە ناوی پۆرترێتی: (دیۆگێن)، وەك چارەسەرکردنێکی دەروونی ئەو مرۆڤە هۆشمەندەی، تەنگو چەڵەمەی ژیان بریسکی چاوەکانی کوژاندوەتەوە، بهێنین هونەرمەند لە نیگاری (مرۆڤێکی شەل)، وەستایانە نیشانەکانی: (پۆرترێتو رووداو)ی کۆکردوەتەو پاڵەوانی هونەرمەند لەم بەرهەمەدا مرۆڤیکە (بە بێ دەستکاری) لە کۆڵان وەرگیراوە... لێرەدا پەیوەندی هونەری میللیو پێشکەشکردنی لە سەرنجو بناوانێکی ریالیزمی و بە جۆرێکی داهێنەرانە، بەرچاو دەکەوێ.

هونەرمەندی مەزن لە دوا نیگارەکانیدا رووی لە رەنگی گەشو کراوەو گەشبینو دیکۆری کردوە وەك نیگاری: (نیشان کردنی یکاتێرینا، مووزەخانەی میترۆ پۆلینان -نیویۆرك)، هەروها نیگاری: (کرنووش بردنی شوانەکان) کە بەشداری لە رازاندنەوەی مووزەخانەی لووڤری پاریس کردوە.

▽ (بەشێکی پۆرترێتی دیۆگین)
١٦٣٧ مۆزەخانەی درێزدن

▽ (مرۆڤێکی شەل) ١٦٤٢
مۆزەخانەی لۆوڤەر • پاریس

▽ (بەشێکی نیگاری ئینێسا)